

Riktlinjer för jävsbedömning och stöd i tolkning av jävsdeklaration inom Nationellt system för kunskapsstyrning hälsa- och sjukvård

Samtliga ledamöter som regioner och kommuner utser till nationella grupperingar i Nationellt system för kunskapsstyrning ska skriva under en jävsdeklaration. Det är regionens/kommunens ansvar att se till att de ledamöter de nominerar har genomgått en jävsprövning och att en aktuell jävsdeklaration finns underskriven. Bedömningen av om en person är jävig tas av huvudmannen i den region/kommun där representanten verkar. Patient- eller närstående representanter samt representanter från andra aktörer, exempelvis myndigheter, ska också lämna jävsdeklaration när de deltar i grupperingar inom Nationellt system för kunskapsstyrning. Ansvar för bedömning av jäv för patient- eller närstående representant samt representanter från andra aktörer följer värdskapet. Detta dokument är framtaget som ett stöd i detta arbete.

Jävsblanketten diarieförs i personens hemorganisation (region eller kommun), utom för patient- och närstående representant där diarieföring sker i värdregion. Varje processledare samlar in en kopia på underskrivna jävsdeklarationer för alla deltagare i den aktuella grupperingen och tillgängliggör dessa på projektplatsen. Deltagande i grupperingens arbete får inte förekomma innan jäv har bedömts enligt ovan. Om en individ är jävig får denne inte delta i handläggningen av ärendet eller uppdraget. Det innebär att den normalt inte får vidta någon åtgärd i ärendet överhuvudtaget. Den som är jävig i ett ärende ska avstå från att yttra sig och/eller delta i omröstningar, samt lämna sammanträden när ärendet behandlas. Det är i den jävige själv som ska upplysa om jäv föreligger. Ordförande för grupper på nationell nivå i programområdet, samverkansgrupp, arbetsgrupp, beredningsgrupp, styrgrupp och dylikt har ett ansvar att aktualisera frågan om jäv vid gruppernas arbete. Är det en enskild uppgift eller ett enskilt möte som insatsen avser är det ett ansvar hos den enskilde personen att informera om relevanta jäv. Jävsdeklaration ska förnyas och bedömas vart tredje år, samt vid förändringar av uppdrag och bindningar.

Använd jävsblankett

Det finns ett förslag på mall för jävsdeklaration [här](#). Deklarationen är ursprungligen framtagen av nio myndigheter inom hälsa- och sjukvårdsområdet (Socialstyrelsen, E-hälsomyndigheten, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, Tandvård- och Läkemedelsförmånsverket, Folkhälsomyndigheten, Statens veterinärmedicinska anstalt, Livsmedelsverket, Läkemedelsverket, Inspektionen för vård och omsorg). Vissa anpassningar har gjorts till regionernas system med kunskapsstyrning för att beskriva organisation och grupperingar. Jävsdeklaration för patientmedverkan finns [här](#).

Vikten av oberoende

Arbetet som sker inom Nationellt system för kunskapsstyrning ska vara oberoende, obundet och objektivt. Det är avgörande för kvaliteten i och tilliten för arbetet. De som verkar inom detta system ska vara fria från kopplingar som kan påverka deras saklighet. En person med uppdrag inom Nationellt system för kunskapsstyrning ska inte ens kunna misstänkas för att låta sig påverkas av ovidkommande önskemål eller påtryckningar i sitt arbete. Då skadas förtroendet för beslutet och för hela kunskapsstyrningsorganisationen.

Regler för samverkan

I Sverige finns en värdefull samverkan mellan hälso- och sjukvården och industrin som på flera sätt utvecklat verksamheterna genom till exempel framtagande och utvärdering av nya metoder och behandlingar. För detta finns samverkansregler för den offentligt finansierade hälso- och sjukvården och läkemedels-, medicinteknisk och laboratorieteknisk industri att förhålla sig till. Det är Läkemedelsindustriföreningen (LIF), Swedish Medtech, Swedish Labtech och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) som undertecknat dessa. Överenskommelsen finns [här](#). Det finns också en policy från Läkarförbundet med vägledning avseende läkares kontakter med läkemedelsindustri/medicinteknisk industri, det dokumentet finns [här](#).

Bisysslor

En bisyssla är varje syssla, tillfällig eller stadigvarande, som görs vid sidan av anställningen. I sin roll som arbetsgivarorganisation tecknar Sveriges Kommuner och Regioner kollektivavtal med de centrala fackliga organisationerna för drygt 1,1 miljoner medarbetare. En del av detta arbete är de så kallade Allmänna bestämmelser (AB). I AB §8 framgår att "Arbetstagare som har en bisyssla ska anmäla denna och lämna de uppgifter som arbetsgivaren anser behövs för bedömning av bisysslan. Arbetsgivaren ska medvetandegöra arbetstagaren om skyldigheten att anmäla bisysslan och lämna uppgifter". [Se hela dokumentet här](#).

Klara fall av jäv

Bestämmelser om jäv finns i 11 och 12 §§ förvaltningslagen (1986:223). Två former av jäv bör nämnas särskilt, intressejäv och delaktighetsjäv. Intressejäv är beskrivet som att utgången av uppdraget "kan väntas medföra synnerlig nytta eller skada". Det mer övergripande delaktighetsjävet fokuserar på om det "i övrigt finns någon särskild omständighet som är ägnad att rubba förtroendet" för experten och därmed också för systemet. Jävsgrunderna gäller även för expertens släktingar eller andra närstående och dess ekonomiska betydelse.

Klara fall av jäv är:

- aktieinnehav i ett företag (som på något sätt är aktuellt i ärendet)
- ekonomiskt beroende av en part eller intressent
- vänskap eller ovänskap med någon som är part eller på annat sätt intressent
- tydligt beroendeförhållande till part eller intressent
- tidigare eller pågående ställningstagande eller engagemang i den aktuella frågan, till exempel inom ramen för arbete i ideella organisationer, tidigare eller pågående uppdrag för part eller intressent, till exempel delaktighet i projekt i annan fråga än den som är aktuell

- täta kontakter med part eller intressent, utan att ha, eller ha haft, något specifikt uppdrag och utan att ha liknande kontakter med andra aktörer/intressenter inom samma område
- andra förhållanden som kan framkalla misstankar om partiskhet (lojalitet eller motvilja) gentemot part eller intressent.

Generella vägledningar

Vid bedömning av jäv är det alltid omständigheterna i det aktuella fallet som avgör. Nedan följer områden att särskilt beakta.

Typ av uppdrag

Följande situationer utgör en särskild risk för jäv och/eller kan uppfattas som tveksamma ur förtroendepunkt (individuell bedömning görs):

Tungt vägande:

- Engagemang i expertpaneler (s.k. advisory boards)
- Uppdrag som klinisk prövningsledare, principal investigator, i kliniska prövningar eller observationsstudier på uppdrag från läkemedels- eller medicinteknikföretag
- Innehav av aktier i enskilda företag (fondinnehav behöver inte uppges)
- Tidigare anställning på företag Forskningsanslag eller stipendium från företag

Inte lika tungt vägande:

- Föreläsningar på företagssponsrade möten, oavsett om eller hur uppdraget arvoderas
- Släktskap eller nära relationer till person i företag

Deltagande, utöver klinisk prövningsledare, i kliniska prövningar eller observationsstudier på uppdrag från läkemedels- eller medicinteknikföretag

Pågående eller avslutat uppdrag

Det som har betydelse är om uppdraget för företaget eller organisationen är pågående, eller när det har avslutats.

Det är svårt att ange några exakta gränser för hur länge ett avslutat engagemang, som betraktats som en intressekonflikt, ska kunna blockera en experts nya uppdrag.

Tidsperiodens längd måste dock bero på arten och omfattningen av engagemanget, uppdragets karaktär och dess ekonomiska betydelse.

Ekonomisk ersättning för uppdrag

Det har betydelse hur stor en eventuell ekonomisk ersättning är samt vem som är mottagare av den aktuella ersättningen, betalas en ersättning för ett uppdrag är ersättningens storlek en viktig faktor i bedömningen och beloppet ska anges i jävsdeklarationen. Storleken på den ekonomiska ersättningen från företag ska redovisas samt vem som är mottagare av ersättningen. Värdeöverföringar där läkemedelsindustrin är en part ska rapporteras till läkemedelsindustrins samarbetsdatabas. Det ska framgå av jävsdeklarationen att experten har gett samtycke till att ingå i databasen.

Även de villkor som förknippas med ett bidrag ska vägas in. Uppdrag för företag bör normalt vara ett uppdrag i tjänsten och uppdraget ska vara skriftligt överenskommet mellan medarbetaren, medarbetarens arbetsgivare och företaget. I jävsdeklarationen ska det också framgå om eventuell ersättning enbart täcker kostnader förknippade med uppdraget. Ersättning för utfört arbete ska vara skälig i förhållande till arbetets innehåll och ska ges i enlighet med arbetsgivarens regler för ersättning. Inga andra förmåner, ersättningar eller gåvor får förekomma.

Jäv oförenliga med uppdrag

Vid beslut om förordnande av ledamöter ska jävsfrågor uppmärksammas och jävsituationer undvikas. Vid bedömning av risk för jäv gentemot ett stort antal företag/intressenter anses vederbörande ha jäv som är oförenliga med uppdrag inom Nationellt system för kunskapsstyrning.